

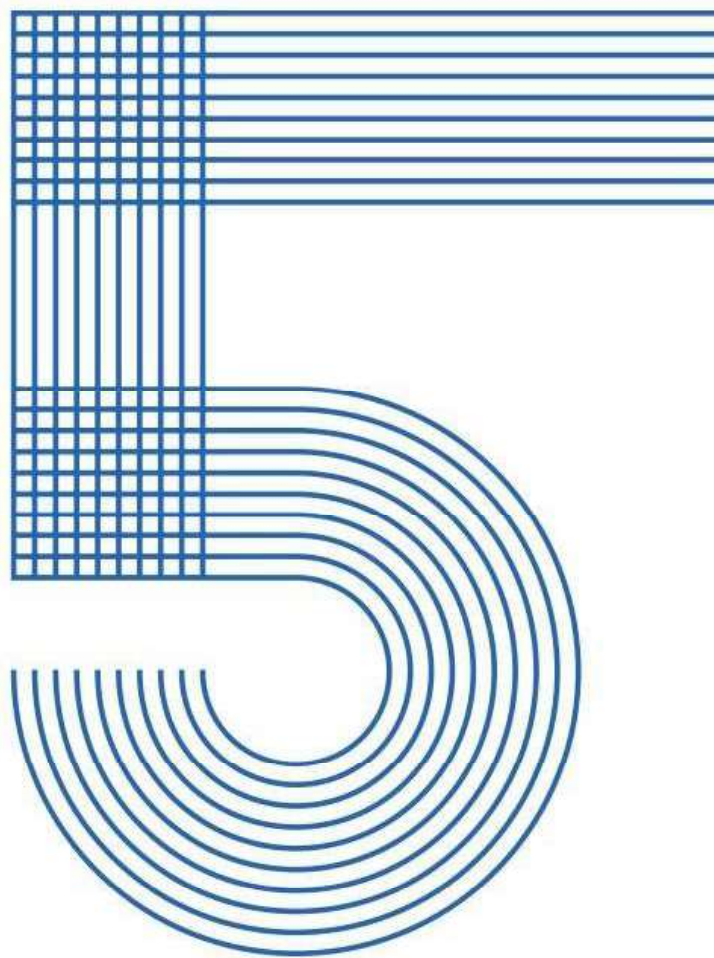
CUMIEIRA

Cadernos de investigación da nova Filoloxía Galega

Departamento de Filoloxía Galega e Latina

Vol. 5 - 2020

Xosé A. Fernández Salgado (ed.)

CUMIEIRA

*Cadernos de investigación
da nova Filoloxía Galega*

Vol. 5 - 2020

Xosé A. Fernández Salgado (ed.)

Departamento de Filoloxía Galega e Latina

UNIVERSIDADE DE VIGO

Cumieira : Cadernos de investigación da nova Filoloxía Galega. Vol. 5 / Xosé A. Fernández Salgado (ed.). -- Vigo: Universidade de Vigo, Departamento de Filoloxía Galega e Latina, 2020

160 p.; 24 cm

D.L. VG 421-2020

ISBN 978-84-8158-853-8

1. Filoloxía Galega. I. Fernández Salgado, Xosé Antonio, ed. lit. II. Universidade de Vigo, Departamento de Filoloxía Galega e Latina, ed.

© Departamento de Filoloxía Galega e Latina (Universidade de Vigo)

© Manuel Naveira Fuentes, Nerea Torres Abilleira, Ana Fernández Berrocal, Alejandro Solla Alonso, Patricia Cid Blanco

© Xosé A. Fernández Salgado (ed.)

Revisión científica do volume 5:

Anxo Angueira (UVigo), Antón Palacio (UVigo), Alexandre Rodríguez Guerra (UVigo), Xosé Soto Andión (UVigo) e Xosé A. Fernández Salgado (UVigo)

Maquetación: Xosé A. Fernández Salgado

Deseño da portada: Tania Sueiro (Área de Imaxe da Universidade de Vigo)

Edición:

Departamento de Filoloxía Galega e Latina da Universidade de Vigo
Facultade de Filoloxía e Tradución
Campus das Lagoas-Marcosende - 36310 Vigo

Impresión: Tórculo Comunicación Gráfica, S.A.

Dep. Legal: VG 421-2020

ISBN: 978-84-8158-853-8

CUMIEIRA. *Cadernos de investigación da nova Filoloxía Galega* aparece recollida na base de datos DIALNET, en BILEGA, no *Catálogo Italiano dei Periodici* ACNP (Università di Bologna), en *Linguistic Bibliography* e Brillonline de BRILL.

Índice / Index

- 9** Limiar /
 Introduction
- 11** MANUEL NAVEIRA FUENTES
 Rosalía entre as brétemas: o Simbolismo literario e Rosalía de Castro /
 Rosalía among the mists: Literary Symbolism and Rosalia de Castro
- 35** NEREA TORRES ABILLEIRA
 A autotradución do galego ao castelán: análise lingüística contrastiva
 de *Memorias de un niño campesino* /
 Galician-Spanish self-translation: contrastive analysis of Memorias de un niño
 campesino
- 65** ANA FERNÁNDEZ BERROCAL
 O elemento *auto-* como xerador de neoloxismos no galego actual /
 The element auto- as a generator of neologisms in contemporary Galician
- 91** ALEJANDRO SOLLA ALONSO
 Estruturas sintáctico-semánticas do verbo *votar* en galego /
 Syntactic-semantic structures of the verb to vote in galician language
- 119** PATRICIA CID BLANCO
 A dispoñibilidade léxica en estudantes da ESO da Terra de Caldelas: o centro
 de interese das profesións e oficios /
 Lexic availability in ESO students from the Terra de Caldelas: the field of interest
 Professions and jobs
- 155** Autoras e autores de *Cumieira*, vol. 5 /
 Cumieira's authors
- 157** Normas para o envío de orixinais /
 Manuscript submissions guidelines. Information for authors

A AUTOTRADUCCIÓN DO GALEGO AO CASTELÁN: ANÁLISE LINGÜÍSTICA CONTRASTIVA DE *MEMORIAS DE UN NIÑO CAMPESINO*

*Galician-Spanish self-translation: contrastive analysis
of Memorias de un niño campesino*

Nerea Torres Abilleira

Universidade de Vigo
9nreatorres9@gmail.com

Resumo: Neste traballo realízase unha análise lingüística contrastiva da obra *Memorias de un niño campesino*, autotraducida dende o galego por Xosé Neira Vilas. En primeiro lugar explícanse os principais conceptos sobre a disciplina da autotradución e expónse a situación en que se encontra esta disciplina en Galicia. En segundo lugar, a obra obxecto de análise enmárcase en certas clasificacións teóricas realizadas no ámbito de estudo seguindo determinados criterios. Posteriormente, cotéxase a obra autotraducida co correspondente orixinal en galego e identifícanse as principais modificacións realizadas por Xosé Neira Vilas na obra autotraducida. Estas organízanse e clasifícanse en cambios de tipo morfolóxico, sintáctico e léxico-semántico. Por último, considéranse as técnicas de tradución e os procedementos empregados polo autotradutor.

Palabras chave: Autotradutor, autotradución intraestatal, técnicas de tradución, Neira Vilas.

Abstract: In this paper, a contrastive analysis of the novel *Memorias de un niño campesino*, self-translated from Galician by Xosé Neira Vilas, is carried out. First of all, the main concepts on the field of self-translation are explained and the current state of the art in the Galician context is summarily exposed. Secondly, the work under analysis is classified into certain theoretical categorizations according to a number of criteria. Subsequently, the self-translated work is compared with its original version written in Galician, and the main changes made by Xosé Neira Vilas during the self-translation process are identified. These modifications are organised and classified into morphological, syntactic, and lexical semantic changes. Finally, the translation techniques and procedures used by the self-translator are examined.

Keywords: Self-translator, intrastate self-translation, translation techniques, Neira Vilas.

1. Introducción¹

Neste estudo realízase unha análise lingüística contrastiva da obra autotraducida dende o galego por Xosé Neira Vilas, *Memorias de un niño campesino*. O obxectivo é afondar no proceso autotradutor realizado. En primeiro lugar, preténdese identificar as modificacións localizadas na obra autotraducida con respecto á orixinal, *Memorias dun neno labrego*, mediante o cotexo dunha coa outra²; e, posteriormente, quérese analizar as técnicas de tradución e os procedementos empregados por Xosé Neira Vilas.

No relativo á metodoloxía, tras a lectura exhaustiva de ambas as obras, realizouse un estudo documental acerca da disciplina da autotradución e dos principais estudosos no ámbito, así como dalgúns autores que a practicaron. A seguir, levouse a cabo o cotexo da obra orixinal coa obra autotraducida para a continuación clasificar as modificacións máis substanciais que se atoparon segundo o nivel lingüístico ao que corresponden. Finalmente, considerouse pertinente afondar nas técnicas de tradución empregadas na autotradución, o que constitúe a última parte da análise.

2. A autotradución: por que (non) autotraducirse?

A autotradución é unha disciplina que foi estudada dende moitas perspectivas e practicada por innumerables autores e autoras ao longo da historia. De seguido, analizaranse as distintas propostas de conceptualización e abordarase a figura do autotradutor e a súa historia.

Primeiramente, cómpre sinalar que a autotradución conta cunha gran tradición e caracterízase por suscitar un gran debate. A primeira persoa que ofreceu unha definición do termo foi Anton Popovič, quen o define, de acordo co exposto por Santoyo (2005), como «the translation of an original work into another language by the author himself» (Popovič 1976: 19). Este non foi máis que o comezo de infinitas definicións que viron a luz detrás deste primeiro intento.

¹ O presente estudo é unha adaptación do meu Tralaballo de Fin de Grao, defendido na Facultade de Filoloxía e Tradución da Universidade de Vigo en novembro de 2019. Gustaríame mostrar o meu agradecemento á titora do traballo Amparo Solla González por me acompañar e guiar ao longo de todo o proceso; tamén a Xosé A. Fernández Salgado por aconsellarme na adaptación do traballo e concederme a oportunidade de publicalo.

² As edicións usadas para este traballo foron Neira Vilas (2009) e, para a autotradución, Neira Vilas (2007).

Primeiramente, cabe destacar que a autotradución considerábase un fenómeno raro, infrecuente (Gaicomel 2015), inusitado (Oustinoff 2003: 85) e unha actividade marxinal, se atendemos ás palabras de López-Gay (2008: 100). Con todo, Santoyo (2005) sinala que a realidade é ben distinta, xa que, tal e como apunta, a autotradución é característica tanto dos séculos XX e XXI como da Idade Media, xa sexa en Canadá, Estados Unidos, India, España, Rusia, Irlanda, Francia ou Sudáfrica. Tendo en conta a ampla presenza da autotradución ao longo da historia, que acada o seu auge no século XX, enténdese por que Santoyo afirma non estar de acordo cos distintos teóricos cando estes definen a autotradución como un fenómeno non frecuente. Tanto é así que conclúe:

Sería un gran error seguir pensando y opinando en los términos en que se ha venido haciendo. No estamos ante raras excepciones, sino ante un corpus inmenso, cada vez mayor, de textos traducidos por sus propios creadores. [...] la traducción de autor cuenta con una larga historia y es hoy en día uno de los fenómenos culturales, lingüísticos y literarios más frecuentes e importantes en nuestra aldea global, y desde luego merecedora de mucha más atención de la que hasta ahora se le ha prestado. (Santoyo 2005: 866)

No relativo ás características da autotradución, Dasilva lembra o que Santoyo considera os dous trazos principais e identificativos da autotradución:

La libertad del autor para introducir modificaciones en el texto autotraducido, [...] mediante procedimientos que van desde la adición a la supresión, pasando por la amplificación, la perífrasis y hasta la adaptación. Por otra parte, la complementariedad del texto de partida y el texto de llegada como si fueran el anverso y reverso de una moneda, puesto que son inseparables e intercambiables. (Dasilva 2015: 117)

Esa liberdade de que dispón o autotradutor fai referencia ao poder deste para modificar o contido da súa obra, debido a que é el o seu autor e, polo tanto, o que considera a pertinencia e a necesidade de cambio ou de adición de novo contido na obra autotraducida. Como apunta López-Gay (2008: 119), o autotradutor non sempre emprega esa marxe de liberdade de que dispón en todo momento, mais aclara que, de facelo, «muy probablemente nadie cuestionará la legitimidad de una práctica (auto)traductora libre ante el canon de usos y reglas, puesto que coinciden las figuras del autor y el traductor». Ademais, remitindo de novo ás palabras de López-Gay, é destacable o feito de que, no proceso de autotradución, o autor convértese no lector e revisor da súa propia obra. Polo tanto, resulta comprensible que gran cantidade de autores consideren a práctica da autotradución unha gran oportunidade para mellorar a obra orixinal e para corrixir erros dos que non se decataran nunha primeira escritura.

Por outra banda, outras transformacións terán a finalidade de violentar ou enriquecer a lingua e a cultura meta mantendo presente á lingua orixe; isto é, da que deriva a (auto)tradución.

Á vez, é necesario mencionar algunhas características inherentes ao perfil do autotradutor: o bilingüismo e o biculturalismo. Tanqueiro (1999) apunta que resultan esenciais e suprimen directamente todo tipo de dificultade que poida xurdir en cada unha das fases do proceso de tradución. Paralelamente, López-Gay (2008) lembra a avantaxada condición bilingüe inherente a todo autotradutor, a pesar de que non estea familiarizado previamente coa práctica da tradución.

Por todo o exposto, en canto á definición de autotradución, pódese afirmar que a que se considera máis completa e precisa é a de López-Gay (2008: 119):

La autotraducción es, además, un sub-campo de la literatura donde el autor tiene la posibilidad de introducir matices o perfilar un original que todos hubieran creído fijo, inamovible, recreando lo creado dentro de los límites mencionados.

Por outra parte, é importante recordar o exposto por Tanqueiro en relación ao feito de que ao longo da historia houbo moitos autores que escribiron en dúas ou máis linguas, mais «sólo muy pocos se han autotraducido» (1999: 21).

Dasilva (2002) diferencia entre tres categorías de autotradutores: os autores bilingües que escriben nunha lingua dada co fin de ampliar o seu mercado (Kafka, Kundera, Nabokov etc.); os autores bilingües que son tradutores de terceiras persoas e practican a autotradución simultaneamente (Celan, Baudelaire, Tabucchi etc.); e os autores que, sen seren tradutores profesionais, deciden autotraducirse.

Non obstante, cabe sinalar que son moitos os que rexeitaron realizar esta práctica. Manuel Rivas é un claro exemplo, segundo o recolle Villena (2006) nun artigo de *El País* (28/10/2006):

«Para mí», afirma, «escribir responde a un deseo y ese impulso lo encuentro en los dos idiomas. Ahora bien, traducir significa, sin lugar a dudas, volver a escribir, y en esa medida representa para mí un riesgo y a veces una insatisfacción volver a internarme en un texto» [...] «me cuesta mucho ponerme el traje de traductor y por eso me inclino por un profesional que aborde la traducción con más distancia».

Así pois, as principais razóns polas que non autotraducirse radican no temor a caer na reescritura, o que provocaría cambios innecesarios de contido con respecto á obra. Isto sería o que se denomina en inglés «the horror of selftranslation», que Federman (1996) define como «the fear of betraying myself and my own work».

Contrariamente, as razóns polas que diversos autores aceptan o reto de autotraducirse, ademais da xa indicada, son a desconfianza e inseguridade á hora de

deixar as obras en mans doutra persoa, dun tradutor neste caso³. Por outra parte, segundo Recuenco Peñalver (2011), outras das razóns principais serían ben de índole económica, ou ben estarían relacionadas co prestixio e coa busca dun público máis extenso. Así e todo, Ramis (2013: 104) fai referencia ao exposto por Francesc Parcerisas (2007: 112-113), quen enumera diversas razóns de tipo histórico e sociolingüístico que é importante resaltar: «la prohibición y la censura, la colonización, la sumisión, la asimetría y la ambición de reconocimiento y la voluntad de invisibilidad del autortraductor».

3. O caso galego: autotraducirse en situación de desigualdade

Centrarase agora o foco de atención no fenómeno da autotradución en Galicia. Remitindo ao exposto por Dasilva (2009: 146), a autotradución é un fenómeno que está presente de forma tanxencial na literatura galega durante o período contemporáneo. Desta forma, destaca a existencia dunha marcada corrente centrípeta que coloca ao castelán como lingua literaria, polo que este imponse de forma hexemónica como lingua vehicular para establecer a comunicación entre as linguas periféricas.

Canto ao panorama actual, aínda que é certo que en España existe unha situación de linguas en contacto e, por tanto, de diversos sistemas literarios en contacto, nas comunidades galega, vasca e catalá, tamén é palpable a situación desigual que se vive nelas. Así pois, para lograr entender a autotradución en Galicia e a realidade á que o autortradutor galego debe enfrontarse, resulta imprescindible ter en conta a situación diglósica existente.

Parece adecuado, pois, recordar o que Dasilva (2009: 152) apunta no relativo á figura do autortradutor:

Hay que considerar que el escritor periférico que se autotraduce en el Estado español es bilingüe, pero no exófono. Esta circunstancia tiene su influencia en el hecho de que tal escritor —muchas veces incluso sin que se le pidan cuentas— tienda a justificar sus versiones autoriales con [...] motivos de carácter diglósico.

Tanto é así que a autotradución dende unha lingua minorizada cara a unha lingua normalizada, como é a do galego cara ao castelán, tórnase ás veces nunha actividade

³ Un exemplo disto atopámolo no testemuño de Beckett: «Wish I had the courage to wash my hands of it all, I mean leave it to others and try and get on with some work» (a través de Recuenco Peñalver 2013).

diglósica. Proba disto son os trazos ou tendencias que designan este tipo de autotradución definidas por Dasilva (2009: 152) como «en certo modo diglósicas» e que se expoñen a seguir.

En primeiro lugar, de acordo con Dasilva (2009), unha das tendencias diglósicas máis presentes é o feito de que na obra autotraducida non se explicita que o lector está ante versións inicialmente creadas noutra lingua, polo que son presentadas como obras orixinais por medio de autotraducións. Así pois, as autotraducións califícanse como *autotraducións opacas* (Dasilva 2015), debido á súa tendencia ocultadora que, paradoxalmente, é moi usual na actualidade⁴. O motivo parece claro: existe temor a que a obra perda prestixio ou valor literario en caso de coñecer este dato. Consecuentemente, Dasilva (2009) apunta que esta situación provoca que o castelán adoite converterse na lingua ponte na tradución destas obras cara a outros idiomas e, ao tempo, que desapareza a identidade lingüística da figura do escritor ou escritora. Non cabe dúbida de que para que esta situación cambie é imprescindible a aceptación do texto autotraducido na cultura dominante, posto que «de esta posible aceptación depende el éxito o el fracaso de la autotraducción» (Ramis 2013: 113). Así pois, resulta doado entender que o rexeitamento por parte dun autor a autotraducirse pode ser froito dunha reivindicación da propia identidade cultural, como indica Dasilva (2009).

En segundo lugar, outro síntoma de diglosia moi usual é que a maioría das autotraducións en Galicia sexan *simultáneas*, de acordo coa clasificación elaborada por Grutman (1998)⁵. Dasilva (2009: 152), citando o exposto por Xosé Miranda (2007), apunta que o feito de que as autotraducións en Galicia sexan maioritariamente simultáneas ocasiona un gran perigo para as edicións orixinais dende o momento en que se converten en poderosas competidoras.

En terceiro lugar, encóntrase a direccionalidade, xa que na maioría dos casos búscase autotraducir cara á lingua con máis proxección para cumprir coa meta principal da autotradución: conseguir unha maior difusión. Así pois, parece importante aludir ao exposto por Dasilva (2009: 152) cando afirma que «resulta

⁴ En contarpartida, as autotraducións que se atopan na situación contraria á que se menciona, isto é, aquelas obras autotraducidas en que non se oculta o feito de que proveñen dunha obra orixinal a partir da que foron autotraducidas, denomínanse *autotraducións transparentes* (Dasilva 2015). Cómpre indicar que *Memorias de un niño campesino* definiríase como tal, debido a que nos peritextos figura o seguinte: «© del texto: Xosé Neira Vilas, 1961».

⁵ Este autor diferencia entre as *simultaneous auto-translations* (autotraducións simultáneas), isto é, as autotraducións que ven a luz ao tempo que a propia obra orixinal; e as *delayed auto-translations* (autotraducións retardadas), é dicir, as que xorden con posterioridade á publicación da obra orixinal da que parten.

bastante habitual que se trasladen al castellano las obras escritas originalmente en gallego [...], pero difícilmente se autotraducen a esta lengua las obras en castellano de escritores gallegos».

Neste punto, considérase necesario comentar a clasificación elaborada por Grutman (2009, 2011), que toma como base o sistema xerárquico da «galaxia de las lenguas». Por unha banda, distingue a *autotradución vertical*, é dicir, a feita entre linguas con diferente status, e que se subdividiría (1) nas autotraducións dun idioma simbolicamente dominante ou «central» a un idioma «periférico»; e (2) nas autotraducións dun idioma «periférico» a un idioma simbolicamente dominante ou «central». Pola outra, en contraposición coa autotradución vertical, está a *autotradución horizontal*, que se define como a levada a cabo entre linguas similares, isto é, con status iguais; subdividiríase tamén en (1) autotraducións dun idioma dominante a outro idioma dominante e (2) dun idioma dominado a outro dominado. Conforme o indicado, a direccionalidade das autotraducións en Galicia sería vertical, pois o status de ambas as linguas de traballo é distinto; concretamente, conformaría unha autotradución realizada dende un idioma «periférico» (o galego) a un idioma simbolicamente dominante ou «central» (o castelán). Un claro exemplo disto é a obra obxecto de análise neste traballo, *Memorias de un niño campesino*, pois cumpre todas estas condicións.

Por último, outra tendencia presente na autotradución en Galicia, que Dasilva define como «una de las señales más evidentes de diglosia» sería a frecuencia con que neste tipo de autotradución desde unha lingua minorizada existe «una nítida desproporción entre las dos facetas del autotraductor como autor y como traductor en favor de la primera de éstas» (2009: 153).

En relación con isto, cómpre sinalar a clasificación elaborada por Oustinoff (2001). Atendendo ao proceso de elaboración da autotradución, reconece tres categorías principais: (1) a *autotradución naturalizante*, que consiste en producir un texto de acordo coas normas da lingua meta, eliminando toda posible interferencia procedente da lingua orixe; (2) a *autotradución descentrada*, que, de acordo co exposto por Recuenco Peñalver (2013: 82), «presenta claras reminiscencias de la lengua materna en la lengua meta de la autotraducción»; e, por último, (3) a *autotradución (re)creadora*, na que o autor fai uso de toda esa liberdade da que dispón. De acordo con Dasilva, estes últimos son «productos en los que sobresale una actuación omnimoda del autor al trasladar su texto a otra lengua» (2009: 153).

Así pois, esa liberdade que o autotradutor utiliza con total disposición ocasiona que as versións autorais realizadas dende unha lingua minorizada se definan como *autotraducións (re)creadoras* —segundo a clasificación de Oustinoff—, pois o texto

autotraducido experimenta un estado de transformación da que o autotradutor é o artífice. Daquela, *Memorias de un niño campesino* enmarcaríase nesta categoría por cumprir as condicións que se indicaron.

Cómpre, pois, concluír que en Galicia existe unha situación de diglosia e, polo tanto, o seu sistema literario vese directamente afectado por esta condición. Por este motivo, os autotradutores galegos desempeñan a actividade baixo unhas condicións moi distintas ás dun autotradutor que traballa entre dúas linguas dominantes.

4. *Memorias dun neno labrego* de Xosé Neira Vilas

O orixinal en galego de *Memorias dun neno labrego* publicouse por vez primeira en 1961 en Bos Aires na editora Follas Novas⁶. Nesta obra, Xosé Neira Vilas (Gres - Vila de Cruces, 1928-2015) dá vida a Balbino, un adolescente intelixente, consciente e decidido, que elabora un relato crítico da vida nunha aldea galega na época da posguerra civil española. Balbino baleira nun caderno todos os seus pensamentos máis sinceros e profundos, ao tempo que tenta sobrevivir ás imposicións dos anos corenta do século pasado. O texto reflicte as súas peripecias cotiás e relata as numerosas inxustizas contra as que decide loitar, retratando así a pobreza, a emigración e a opresión social, relixiosa e lingüística da sociedade da época.

Memorias dun neno labrego é unha obra pertencente á chamada «literatura da emigración»⁷ tanto polo momento no que foi concibida, isto é, durante a emigración de Neira Vilas á Arxentina, coma polo tema que aborda a propia obra, que se centra, nalgúns dos capítulos, na emigración. Así e todo, segundo sinala Galanes (2017b: 10), o libro goza de grande ambivalencia, debido a que existen «ediciones para el público adulto y sus nuevos valores democráticos en español (y portugués), y por otro lado, con ediciones como LIJ en gallego, del mismo modo que ocurre con las versiones catalana y euskera».

⁶ A editora foi creada por iniciativa de Xosé Neira Vilas e a súa esposa Anisia Miranda. Tratouse dun proxecto persoal que «tenía por objetivo tanto publicar y distribuir libros de temática gallega en América, como ser puente cultural entre Galicia y su emigración americana» (Galanes 2017b: 3).

⁷ Galanes (2017a: 118) denomina de tal xeito ao «conxunto de obra publicada fóra de Galicia por autores/as que teñen a condición de emigrantes (non exiliados), sen importar en que momento se converten en escritores/as, e que tratan na súa obra o tema da emigración ou rememoran a Galicia que deixaron atrás».

Actualmente, *Memorias dun neno labrego* caracterízase por ser unha das obras galegas de «mayor recorrido en el exterior a través de sus traducciones» (Galanes 2017b: 1). Conta con exemplares nun total de 16 idiomas, ben que cómpre distinguir entre elas dous grupos: as traducións íntegras e finalmente publicadas (as feitas ao castelán, portugués, alemán, catalán, éuscaro, asturiano, inglés e esperanto), e as traducións parciais, das que non existe constancia de se foron publicadas finalmente ou non (as do búlgaro, checo, chinés, francés, italiano, romanés, ruso e ucraíno)⁸. Sobre os motivos de tal éxito, reflexiona o propio Neira Vilas nunha entrevista na revista *Raigame* (2011):

Cheguei á conclusión de que o mesmo que os adultos, os rapaces dun ámbito determinado teñen os mesmos problemas e as mesmas ou moi semellantes inxedanzas no mundo enteiro. [...] Era unha historia humana, máis alá do tempo e da condición social.

5. A autotradución de *Memorias de un niño campesino*

Xosé Neira Vilas publica esta autotradución ao castelán en 1974 na editora Júcar, aínda que, como expón Galanes (2017b: 8), seguindo a Alonso Montero, sábese que a tradución estaba elaborada dende o ano 1963.

Para afondar na análise do tipo de autotradución desta obra, cómpre atender a certos criterios. En primeiro lugar, seguindo a Ramis (2013), é preciso diferenciar entre dous grandes tipos de autotradución con base nun factor histórico vinculado coa relación das linguas que interveñen. Por unha parte, existe a *autotradución intraestatal* ou entre literaturas en contacto, que é característica de sociedades en que conviven de forma simultánea dúas linguas e dúas culturas: con respecto a España, enmarcaríanse nesta categoría as autotraducións das literaturas catalá, vasca e galega e, xa que logo, *Memorias de un niño campesino* sería unha autotradución clasificable neste grupo. Pola outra parte, está a *autotradución interestatal* ou *en exilio*, a que adoitan practicar autotradutores que emigraron a países alleos e viven no exilio por circunstancias políticas. Segundo Ramis (2013: 99), «la adopción de una segunda lengua y cultura no se realiza de un modo natural, sino que representa un esfuerzo de adaptación, incluso a veces de gratitud, a la sociedad de acogida». Enmárcanse nesta categoría os casos de Beckett e Nakolov.

⁸ Unha completa información sobre as traducións desta obra pode consultarse no traballo de Galanes (2017b).

En segundo lugar, de acordo coa clasificación de Recuenco Peñalver (2011) con respecto á relación entre as linguas de traballo, mais considerando o resultado obtido directamente polo autor, distínguese entre *autotradución rendible* e *autotradución reparadora*. A *rendible* realízase dende unha lingua minoritaria a outra con máis proxección xeográfica e de maior prestixio co fin de acadar un público máis amplo e así incrementar os beneficios económicos. A *reparadora* define a situación inversa; é dicir, a feita dunha lingua maioritaria a unha minoritaria e, ademais, motivada por factores psicolóxicos ou afectivos. *Memorias* encádrase no primeiro grupo.

De acordo co papel do autotradutor, segundo sexa este ou non o único autotradutor da obra, Recuenco Peñalver (2011) aínda diferencia (1) a *autotradución autorial* vs. *tradución apócrifa*: é dicir, entre a autotradución realizada polo autor da obra orixinal e a feita por un tradutor alleo á obra orixinal; (2) a *autotradución parcialmente autorial*, na que o autor do orixinal non traballa en solitario no labor da autotradución, senón que conta coa axuda doutras persoas; (3) a *autotradución parcialmente autorial revisora*, na que o autor da obra orixinal solicita unha primeira tradución o máis literal e explícita posible para logo realizar unha revisión libre e creativa; e, por último, (4) a *autotradución parcialmente autorial revisada*, a elaborada polo autor da obra orixinal e revisada por outra persoa antes da súa publicación. *Memorias* clasifícase como unha autotradución autorial.

Respecto ao tempo transcorrido entre a elaboración do orixinal e do texto autotraducido, a autotradución de *Memorias* defínese como *retardada*, de acordo coa clasificación de Grutman (1998) xa mencionada. O motivo é claro: a autotradución finaliza dous anos despois da publicación de *Memorias dun neno labrego* e publícase finalmente no ano 1974, trece anos despois do orixinal galego.

6. Análise lingüística contrastiva das dúas obras

Neste apartado levouse a cabo a análise lingüística contrastiva das dúas versións realizadas por Xosé Neira Vilas. As modificacións clasificámolas segundo o nivel lingüístico ao que afecte: morfolóxico, sintáctico e léxico-semántico.

6.1. Cambios de carácter morfolóxico

Os cambios de tipo morfolóxico poden vir dados pola utilización dun substantivo singular no texto orixinal (TO) polo substantivo correspondente en plural no texto autotraducido (TA) e viceversa. Algúns exemplos detectados son:

Texto orixinal

Páx. 45: E ademais dilles como se plantan **os bacelos**, cal é o mellor tempo para enxertar, e outras cousas.

Páx. 51: Todos co seu par de luvas, pantalón branco e **chaquetas relucintes**.

Páx. 76: Primeiro remexeu nas lousas do cúmio, e vendo que **a ripa era tupida** deu na estrutura de abrir o tobo por debaixo da toba.

Páx. 80: Tocaban **a banda** de Arca e máis a de Ribeira, e a xente bailaba.

Texto autotraducido

Páx. 22: Y además les dice cómo se planta **la vid**, cuál es el mejor tiempo para injertar y otras cosas.

Páx. 25: Todos con su par de guantes, pantalón blanco y **chaquetilla reluciente**.

Páx. 46: Primero revolvió las losas del techo y viendo que **las ripias eran tupidas**, se las ingenió para cavar un agujero por debajo de la puerta.

Páx. 50: Tocaban **las bandas** de Arca y de Ribeira, y la gente bailaba.

Outros cambios están relacionados directamente co verbo. Estas modificacións poden producirse cara a verbos do mesmo ou de distinto modo e tempo verbal. Algúns exemplos de cambios dentro do mesmo modo verbal son:

Texto orixinal

Páx. 49: Nin que o fixera para roubarlle os miolos, pois ben **se sabe** que o **esmagou** o carro.

Páx. 67: E o padriño díxolle que moitos máis eran os que **non podían voltar**, e que para morrer pobre máis valía pechar os ollos onde un nace.

Páx. 81: Imaxinei que turraba por min. Sentínme xunguido, abrazado a ela. Deille un bico e dalí a pouco **bailamos** os dous, ó son da música...

Texto autotraducido

Páx. 24: Ni que lo hiciera para robarle el cerebro, pues bien **se sabía** que lo **había aplastado** el carro.

Páx. 40: Y el abuelo le respondió que muchos más son los que **no pueden volver** y que para morir pobre más valía cerrar los ojos en el lugar donde uno nació.

Páx. 50: Imaginé que tiraba de mí. Me sentí unido abrazado a ella. Le di un beso y poco después **bailábamos** al son de la música...

No primeiro caso, figuran dous verbos que se modifican no texto autotraducido: un en forma impersonal no TO e en copretérito de indicativo no TA. Por outra parte, no seguinte caso, o pretérito de indicativo «esmagou» modifícase polo antepretérito de indicativo «había aplastado». Como resultado, prodúcese un cambio de perspectiva en relación co suceso relatado na obra debido a que este figura nun tempo anterior no TA en contraste co TO. No segundo caso, o copretérito de indicativo «podían» substitúese polo presente de indicativo «pueden». Así pois, este cambio introduce un matiz distinto no plano semántico, xa que o suceso relatado parece apelar a un tempo anterior no TO e, polo tanto, parece existir unha maior distancia con respecto ao tempo presente. Paralelamente, no TA, o suceso relatado parece ser

un fonómeno que persiste no presente, polo que existe unha maior proximidade no tempo e posibilita que o protagonista a quen se lle conta a historia poida empatizar en maior medida con ela. No último caso, modifícase un pretérito («bailamos») por un copretérito («bailábamos»), que outorga á acción certa continuidade e progresión no tempo.

No exemplo que segue obsérvase un cambio no modo verbal:

Texto orixinal

Páx. 53: Un dos xenerais, brandindo unha espada na man dereita, berrou coma un perdido, agoirando que Xacinto de Cordal **vivise** por moitos anos na compañía da súa xente.

Texto traducido

Páx. 27: Uno de los generales, blandiendo una espada en la mano derecha, gritó como un condenado, augurando que Jacinto de Cordal **viviría** por muchos años en compañía de su gente.

Como se ve o pretérito de subxuntivo «vivise» substitúese polo pospretérito de indicativo «viviría». Neste caso, cabe a posibilidade de que Neira Vilas aplicase o cambio para así autocorrixirse: mentres que co pretérito de subxuntivo indica unha acción desexada ou hipotética, dubidosa e posible, co pospretérito, tempo verbal que expresa unha acción futura considerada dende o pasado e que pode indicar matices de probabilidade ou de posibilidade, adecúase perfectamente ao sentido do verbo «agoirar», que significa ‘predecir, presaxiar’.

6.2. Cambios de carácter sintáctico

Os cambios sintácticos localizados máis frecuentes na autotradución son as inversións sintácticas. Estas consisten no cambio de orde dos elementos que conforman as oracións, causando así modificacións a nivel sintáctico. Nos exemplos que se indican a continuación, Neira Vilas altera os devanditos elementos sen provocar cambios a nivel semántico:

Texto orixinal

Páx. 29: Vexo o mundo darredor de min e adoezo por entendolo. Vexo **lucos e sombras**, nubeiros que viaxan, lume, árbores.

Páx. 31: Parece un milagre. Pois ó fin de contas non pasa de ser unha conversa conmigo mesmo. Pero para mín **é milagre todo**.

Texto autotraducido

Páx. 8: Veo el mundo en torno a mí y me desvivo por entenderlo. Veo **sombras y lucos**, nubes que viajan, humo, árboles.

Páx. 10: Parece un «milagro», pues, al fin de cuentas, no pasa de ser una conversación conmigo mismo. Pero para mí **todo es milagro**.

Páx. 33: Un rapaz moi limpiño que come pantrigo, bebe leite con café e non se ten que erguer cedo para levar o gando a pacer. Meu pai non quixo saber **o que Manolito me fixera denantes a min.**

Páx. 11: Un rapaz muy aseado, que come pan de trigo, toma leche con café y no tiene que madrugar para ir con el ganado al monte. Mi padre no quiso saber **lo que a mí me había hecho antes Manolito.**

Nos primeiro caso, obsérvase unha mera inversión sintáctica nos membros coordinados que non altera as oracións a nivel semántico. Xa que logo, a información dirixida ao receptor do TA é a mesma que a dirixida ao TO.

No seguinte caso é o suxeito da oración o que se atopa desprazado cara ao inicio desta. Unha vez máis, isto non provoca ningún cambio semántico destacable que modifique o sentido da oración, aínda que si afecta ó punto de vista informativo. O motivo quizais poida estar ligado co feito de *ordenar* os compoñentes da oración seguindo a estrutura *suxeito + verbo + complemento*.

No último exemplo, a inversión sintáctica reside no suxeito e no complemento indirecto da oración. Este cambio pode estar motivado pola énfase que Neira Vilas quixera facer dentro do contexto da oración. Remitindo ao argumento da obra, Balbino móstrase resentido polo que Manolito lle fixera, polo que resalta que é a *el* a quen lle fixera algo con anterioridade e, polo tanto, quen resultou afectado unha vez máis por unha das súas accións. Así pois, no TA, o foco de atención reside no complemento indirecto en vez de no suxeito da oración.

Outro tipo de modificacións a nivel sintáctico que se observaron están relacionadas coa substitución do artigo definido (masculino ou feminino) polo seu correspondente posesivo:

Texto orixinal

Páx. 28: A aldea é unha mestura de lama e fume, onde os cans ouvean e a xente morre cando está de Deus, como di **a madriña.**

Páx. 36: Dende o padriño ata meu irmán Miguel que inda na véspera de irse para América turroume dos pelos porque lle andiven **na caixa das ferramentas.**

Texto autotraducido

Páx. 8: La aldea es una mezcla de barro y humo, donde aúllan los perros y la gente muere «cuando está de Dios», como dice **mi abuela.**

Páx. 13: Desde el abuelo hasta mi hermano Miguel, que aun en la víspera de irse para América me tiró de los pelos porque estuve registrando **su caja de herramientas.**

6.3. Cambios de carácter léxico-semántico

A maioría de modificacións que se observaron na obra autotraducida están relacionadas directamente coa semántica e co léxico. É necesario aclarar que ambos os niveis se entrecruzan, polo que se considerou comentalos nun mesmo apartado.

En primeiro lugar, detectáronse algúns cambios léxicos en verbos que modifican o sentido da oración:

Texto orixinal	Texto autotraducido
<p><i>Páx. 60:</i> —¿E a túa nai non se arrepción? — dixenlle un día.</p> <p>—¡Como se vai arrepoñer! ¿Ti queres que a balde? Ela trema coma unha vara verde cando o ve chegar.</p> <p><i>Páx. 41:</i> Xa non me lembraba do foguete que viña perseguindo. Renxeu un aramio e de seguida apareceu o can; un can <u>vermello e fero</u>.</p>	<p><i>Páx. 34:</i> —¿Y tu madre no protesta? —le dije un día.</p> <p>—¿Cómo va a protestar? ¿Tú queres que la mate? Ella tiembla como un junco cuando lo ve llegar.</p> <p><i>Páx. 18:</i> Ya no me acordaba del cohete que iba persiguiendo. Se movió un alambre y enseguida apareció el perro; un perro <u>blanco y negro y feroz</u>.</p>

No primeiro exemplo, os significados de «baldar» e «matar» non son os mesmos. Segundo o *Diccionario da Real Academia Galega (DRAG)*, «baldar» significa 'deixar [a alguén] incapaz de mover algún dos seus membros', en tanto que «matar» fai referencia a 'quitarlle a vida a [unha persoa ou un animal]'. Así mesmo, obsérvase que o sentido de ambos os verbos difiren en gran medida, debido a que as consecuencias que pode ter que a nai do personaxe se arrepoña son moito máis graves no TA que no TO.

No segundo exemplo, o verbo «renxer» é substituído polo verbo «moverse», caso en que tamén existen diferenzas en canto aos significados expresados. De acordo co *DRAG*, «renxer» significa 'producir certo ruído característico ao rozaren', mentres que, tal e como indica o *Diccionario da Real Academia Española (DRAE)*, «moverse» implica 'menear o agitar una cosa o parte de algún cuerpo'. O cambio é evidente, xa que no TO, o arame emite un son que fai que o can acuda a ver que sucede. Non obstante, no TA, o arame móvese, sendo ese movemento o causante de que o can aparecese. Omítese, pois, o factor decisivo que tivo o son do aramio. Nos fragmentos subliñados, obsérvase un caso de reescritura que afecta a nivel léxico-semántico, motivo polo que se considera pertinente comentalo neste apartado. Neste caso, Neira Vilas decide cambiar a cor do can na autotradución. Un dos motivos deste cambio tan subxectivo puido ser as connotacións das cores, xa que o negro pode transmitir certa intimidación e desacougo. Así, ese efecto refórzase máis co adxectivo posterior «feroz».

Por outra parte, resulta usual encontrar casos nos que os matices de significados que achega unha perífrase no TO son diluídos nos do verbo auxiliado en forma persoal. Algunhas mostras son:

Texto orixinal

Páx 130: Acordouse que Xaquín **tiña que darme** no comezo un traxe a escoller e vinte pesos ó rematar o ano.

Páx 74: Pero aínda me **houbese chistado** máis escoitar un parrafeo entre vacas, porcós e galiñas...

Texto autotraducido

Páx 94: Se acordó que Joaquín **me daría** un traje a elegir, enseguida, y veinte duros al finalizar el año.

Páx 43: Pero aún **me resultaría más interesante** escuchar una conversación entre bueyes, cerdos y gallinas...

No primeiro exemplo, a perífrase modal de obriga «tiña que darme» foi substituída polo verbo auxiliado en condicional de indicativo «me daría». Mentres que no TO a perífrase indica obriga, no TA exprésase unha acción futura considerada dende o pasado e que pode expresar matices de probabilidade ou de posibilidade, sen que exista forzosamente ese matiz de obriga.

No segundo, a perífrase verbal modal de irrealidade temporal substitúese por un pospretérito de indicativo. Esta modificación provoca un cambio a nivel léxico-semántico: en tanto que a perífrase indicada no TO expresa a idea de acción rematada que tivo lugar nun tempo pretérito, o pospretérito indica unha acción futura considerada dende o pasado e que pode indicar matices de probabilidade ou de posibilidade.

Nestoutro caso que segue, a modificación prodúcese de novo no verbo da oración. Concretamente, un verbo conxugado en forma persoal no TO substitúese pola construción do verbo «ser» en forma persoal máis o adxectivo «muerto»:

Texto orixinal

Páx 77: Como soño tantas cousas, pareceume por un instante que estaba a soñar; que non era certo. Pero non soñaba. Pachín **morrera**.

Texto autotraducido

Páx 47: Como sueño tantas cosas, me pareció por un instante que estaba soñando, que no era cierto lo que veía. Pero no soñaba. Pachín **estaba muerto**.

Así e todo, esta modificación expresa a mesma información nas dúas obras dende o punto de vista semántico, mais o feito de engadir este adxectivo semella facer máis fincapé no «estado» no que se encontraba Pachín. Considérase así que esta información se transmite dunha maneira máis directa no TA, mostrando dese xeito o desacougo e fonda tristeza que sentía o protagonista nese momento.

Por outra parte, encontráanse varios casos de substantivos que se substitúen por outros que corresponden a realidades totalmente distintas. Para comezar, destaca o grupo dos que remiten a plantas e que foron substituídos no TA por outros que remiten a un diferente concepto. Sirvan de exemplo estes dous casos:

Texto orixinal

Páx 83: Xa voltaba para a casa, polo carreiro, cando me bateron os ollos nunha cousa que relucía ó pé dunha matogueira de **abrótegas**.

Páx 86: Os meus sentidos estaban no resío. Cada toxo, cada **codeso** ou xesta parecíame á matogueira onde pousara o tesouro.

Texto autotraducido

Páx 51: Ya volvía para casa, por el sendero, cuando dieron mis ojos en una cosa que brillaba junto a una mata de **brezo**.

Páx 54: Mis sentidos estaban en la orilla del río. Cada tojo, cada **brezo** o retama se me parecía a la mata bajo la cual había escondido mi tesoro.

No primeiro exemplo, obsérvase que o fragmento «matogueira de abrótegas» foi substituído por «mata de brezo». Mais, se se analiza o significado de «abrótegas» e «brezo», observamos que, tal e como indica o *DRAG*, «abrótega» remite á 'planta silvestre da familia das liliáceas, de follas basais, estreitas e longas, talo ergueito e liso rematado nun conxunto de flores abrancazadas en forma de acio e froito en cápsula', con nome científico *Asphodelus albus*. Por outra banda, de acordo co *DRAE*, «brezo» fai referencia ao 'arbusto de la familia de las ericáceas, de uno a dos metros de altura, muy ramoso, con hojas verticales, lineales y lampiñas, flores pequeñas en grupos axilares, de color blanco verdoso o rojizas, madera dura y raíces gruesas, que sirven para hacer carbón de fragua y pipas de fumador', ademais de ter por nome científico *Calluna vulgaris*. No segundo exemplo, obsérvase que a palabra «brezo» volve empregarse no TA pero, neste caso, para substituír a outra palabra distinta de «abrótega»: o substantivo «codeso», cuxo nome científico é *Adenocarpus complicatus* e remite a un 'arbusto da familia das papilionáceas, con ramas estriadas, follas trifoliadas, flores amarelas e froito en legume' (*DRAG*). Debido a que, unha vez máis, estas dúas palabras remiten a realidades distintas, parece incongruente que na autotradución se utilice este substantivo para designar dous conceptos distintos.

Pola súa vez, atópanse tamén substantivos que remiten a referentes culturais relacionados coa vida rural. Sirvan de exemplo os seguintes:

Texto orixinal

Páx 43: Uns cavilan no **hórreo** baldeiro, na contribución, na peste das patacas; outros, tecen no pensamento as peores aduanadas [...]

Texto autotraducido

Páx 20: Unos piensan en el **granero** vacío, en los impuestos, en la peste de las patatas; otros tejen en el pensamiento las peores ruindades [...]

Páx 70: Seguiron fiando o peteiro. Cadaquén coas súas razóns. Eu marchei para a **eira**. Aquela conversa non me chistaba.

Páx 48: Foi por **molime** ó coto de Guillal e cando baixaba antepuxo o gando para manter a carga coa forcada.

Páx 84: Primeiro ocurríuseme levala para casa e gardala no palleiro ou na **barrela**, entre os billardos.

Páx 42: Siguieron afilando el pico. Cada cual con sus razones. Yo salí para el **patio**. Aquella conversación me aburría.

Páx 24: Fue por **leña** al monte de Guillal, y cuando bajaba antepuso los bueyes para sostener la carga con la horquilla.

Páx 52: Primero se me ocurrió llevarla para casa y guardarla en el pajar o en el **desván**, entre la leña.

No primeiro caso, obsérvase a palabra «hórreo», un referente cultural galego que designa unha 'construción rural, de forma xeralmente rectangular, feita sobre columnas e con moitas aberturas nas paredes para facilitar a ventilación, que se utiliza fundamentalmente para gardar o millo e outros produtos agrícolas' (*DRAG*). Non obstante, no TA substitúese por «granero», que significa 'sitio en donde se almacena el grano' (*DRAE*). Así, esta última definición non abarca completamente o concepto ao que remite «hórreo», senón que ten un significado moito máis simple e restrinxido. Polo tanto, non se mantén o referente cultural galego do TO.

No seguinte exemplo, o referente cultural «eira» non equivale a «patio» desde o punto de vista léxico-semántico. Este feito compróbase ao cotexar as dúas definicións:

Eira: 'sitio chan próximo á casa, feito de terra firme ou de pedra, onde se mallan os cereais, se botan a secar os legumes etc'. (*DRAG*)

Patio: 'espacio cerrado con paredes o galerías, que en las casas y otros edificios se suele dejar al descubierto'. (*DRAE*)

O mesmo caso se presenta no terceiro exemplo co substantivo «molime», que se define como 'conxunto de vexetais cortados, como toxo, fento etc., que se bota no lugar onde están os animais para mantelos secos e para que fagan esterco' (*DRAG*). Non entanto, no TA figura «leña», un substantivo que non designa a realidade anteriormente descrita, senón que se define como 'parte de los árboles y matas que, cortada y hecha trozos, se emplea como combustible' (*RAE*).

Finalmente, a palabra «barrela» foi substituída no TA por «desván». Por unha parte, o referente cultural «barrela» desgina o 'piso feito a unha determinada altura para gardar a comida dos animais, as patacas etc', tal e como afirma o *DRAG*. Non obstante, a palabra «desván» é un termo que remite á 'parte más alta de la casa, situada inmediatamente debajo del tejado y carente de falso techo, que se destina

especialmente a guardar objetos en desuso', polo que, como se pode apreciar, esta outra realidade non se corresponde coa primeira.

Pola súa parte, os exemplos que seguen son casos de cambios que provocan inexactitudes léxico-semánticas:

Texto orixinal

Páx. 29: Vexo o mundo darredor de min e adoezo por entendela. Vexo luces e sombras, **nubeiros** que viaxan, lume, árbores.

Páx. 35: Púxenme a facer moreas de terra. Sempre me gustou xogar coa terra. Estaba **morna** a da tona; a de máis abaixo gardaba algunha lentura.

Texto autotraducido

Páx. 29: Veo el mundo en torno a mí y me desvivo por entenderlo. Veo luces y sombras, **nubes** que viajan, humo, árboles.

Páx. 13: Me puse a hacer montoncitos de tierra. Siempre me gustó jugar con la tierra. La de la corteza estaba **caliente**, y fresca la de abajo.

No primeiro caso, a palabra «nubeiros» non remite á mesma realidade que «nubes». De acordo co *DRAG*, «nubeiro» remite á 'nube baixa e escura', en tanto que «nube» fai referencia ao termo amplamente coñecido: 'agregado visible de minúsculas gotitas de agua, de cristales de hielo o de ambos, suspendido en la atmósfera y producido por la condensación de vapor de agua'. Polo tanto, obsérvase que na palabra «nube» non existe ese matiz de que sexa baixa e escura, polo que se converte nun termo máis xeral. O seguinte caso trata sobre a gradación no significado do adxectivo «morna» ao traducilo por «caliente». O termo «morno, morna», segundo o *DRAG*, significa 'lixeramente quente', polo que traducilo por «caliente» é inexacto. Así pois, a modo de proposta, un adxectivo que se axustaría máis no TA á definición de «morna» sería «templada», xa que, segundo o *DRAE*, significa 'que no está frío ni caliente, sino en un término medio'.

Finalmente, referirémonos ao tratamento dispensado á onomástica. Con respecto aos antropónimos, observáronse distintos procederes. Algúns mantivéronse igual ca no orixinal, como Balbino, Manolito, Landeiro, Mosteiro, Miguel, Celia, Andrés, Braulio e Pachín. Pola contra, outros si se traducen: «O xudío» por «el Hereje» e «Xaquín» por «Joaquín». Os nomes de santos ou de virxes tradúcense polo equivalente acuñado correspondente, como é o caso de «Virxe do Carme», por «Virgen del Carmen», en tanto o caso de «San Antonio» mantense igual.

Con respecto aos topónimos, diferéncianse varios casos. Algúns topónimos non se traducen, como Castro e Quintela, pero outros si, como «Zanca Vella» (ou «Zanca»), traducido como «Monte Viejo» (ou «Monte»). Pola súa vez, algúns outros sufriron modificacións, como «Santiago», substituído por «ciudad», e «Cuba», por «América».

No primeiro obsérvase unha especificación, xa que no primeiro caso na obra autotraducida concrétase que o complemento circunstancial de lugar é a «cidade», sen ofrecer máis detalles. No segundo, substitúese o país «Cuba» polo continente onde se atopa, «América», polo que se considera unha xeneralización.

7. As técnicas de tradución empregadas

Tomando como base a taxonomía de Molina (2006), analizaranse algunhas das técnicas de tradución empregadas polo autotradutor referentes a reducións, omisións, modificacións, xeneralizacións, transposicións, ampliacións, compresións, modulacións etc.

Certamente, no proceso de cotexo, observouse que se realizaron diversas *reducións* de distinta envergadura debido ao tamaño da oración ou parágrafo omitido. Algúns exemplos son:

Texto orixinal	Texto autotraducido
<i>Páx. 52:</i> Os instrumentos eran de moito barullo: bombos, tamboriles, tompetas, fiscornios e outros.	<i>Páx. 27:</i> Los instrumentos eran de mucho barullo: bombos, tamboriles, trompetas y otros.
<i>Páx. 131:</i> Larpei queixo e pantrigo e embute .	<i>Páx. 96:</i> Me llené de queso y pan de trigo.
<i>Páx. 76:</i> Miña tía Carme vai á fonte coa sella todas as mañás.	<i>Páx. 45:</i> Mi tía Carmen va a la fuente todas las mañanas.

Estas reducións dentro das enumeracións non modifican substancialmente o argumento da obra. Son omisións mínimas que apenas provocan a perda de certos matices, mais sen comportar grandes cambios. O mesmo ocorre no último caso dos anteriores, no que se suprime o complemento circunstancial de instrumento, matiz que se perde na TA.

Noutros casos, as reducións afectan a referencias culturais, coma as que seguen:

Texto orixinal	Texto autotraducido
<i>Páx. 33:</i> —¡Que será do neno! —¿Cairía no río? — Ai Sanantoniño nos valla!	<i>Páx. 11:</i> —¿Qué será del niño? —¿Caería en el río? — ¡Ay!
<i>Páx. 65:</i> — Deus te acompañe ; ¡non te botes a perder! —dixo miña nai, mentres enxugaba as bágoas.	<i>Páx. 36:</i> —No te echas a perder —dijo mi madre, mientras se enjugaba las lágrimas.

No primeiro caso, detéctase a redución dun referente cultural relacionado cun santo. Ademais, omítese o fragmento posterior á referencia («nos valla»), que expresa certa desesperación pola desaparición de Balbino, ao tempo que serve de rezo a «Sanantoniño». É preciso puntualizar que esta redución provoca un cambio a nivel léxico-semántico, debido a que resta énfase á oración: o sentimento de desesperación e a pregaría ao santo desaparecerían, polo que a interxección «¡Ay!» por si soa non ofrece a mesma carga emocional. No segundo caso, redúcese o referente cultural relixioso «Deus», que de novo provoca un cambio a nivel léxico-semántico, xa que se perde a idea que contén a frase omitida; isto é, a idea de desexar boa fortuna ao personaxe a quen vai dirixida.

Con respecto á *omisión* de referentes culturais, nalgúns casos substituíronse por outros fragmentos, grazas aos que se mantén o mesmo sentido:

Texto orixinal

Páx. 65: Miña nai rezaba día e noite, e ofreceulle unha vela á **Virxe do Carme** para que no afundise o barco onde meu irmán viaxaba.

Páx. 82: Na véspera semellaba aquilo un formigueiro. Agora eu estaba só. Como se todos houberan morto, ou non foran máis ca unha visión **da santa compañía**.

Texto autotraducido

Páx. 36: Mi madre rezaba. Llegó a ofrecer una vela de su propio tamaño **a no sé qué santo** para que no se hundiese el barco donde mi hermano viajaba.

Páx. 51: En la víspera semejaba aquello un hormiguero. Ahora estaba yo solo. Como si todos hubiesen muerto o no fueran más o no fueran más que una visión **fantasmal**.

No primeiro caso, o referente cultural relixioso que remite a unha virxe é omitido e substitúese no texto traducido por outra oración: «no sé qué santo». O fragmento mantén a mesma función sintáctica que o referente omitido, isto é, como complemento indirecto. No seguinte, o fragmento omitido «da santa compañía» contén nel un referente cultural galego de tipo supersticioso. Así, este sintagma preposicional é substituído polo adxectivo «fantasmal», unha especie de paráfrase coa que expresa a mesma idea desde o punto de vista léxico-semántico.

Algunhas omisións abranguen parágrafos e oracións no TA. Comportan as maiores eliminacións de información con respecto ao orixinal:

Texto orixinal

Páx. 40: Outros santos paseaban na procesión. San Antonio, co seu meniño no colo; San Roque, co seu can pequerrecho; o San Ramón, que disque non naceu, ou chegou ó mundo cando

Texto autotraducido

Parágrafo omitido.

morrera a nai, ou algo así. Miña tía non soubo ou non quixo dicirme a historia polo dereito.

Páx. 53: Disque en Sarandón e mais na Ulla arman cada estangurriada que dá xenio.

Oración omitida.

Páx. 69: Contou que cambian a fala trocándoa por unha requinaeterna que nin eles entenden.

Oración omitida.

Nestas tres omisións que se indican, encóntranse varios referentes culturais que remiten a figuras relixiosas propias da cultura galega, ademais de topónimos galegos ou referencias á propia fala. No primeiro caso, no TO faise referencia a unha procesión na que se mencionan distintos santos de orixe galega. Ademais de os mencionar, Neira Vilas engade algunha explicación acerca deles, nas que se percibe certas implicacións con respecto ao receptor galego. No segundo caso, a oración omitida contén dous topónimos. Nela ofrécese certa información relacionada con determinados costumes que son orixenarios destas zonas de Galicia. Por último, no terceiro caso remítese á forma de falar das persoas que emigran a América e, ademais, criticase o feito de que adoiten cambiar a súa propia fala. Como se pode ver, os parágrafos ou as oracións obxecto de omisión contiñan elementos culturais, polo que existe unha clara tendencia domesticadora que oculta as referencias á cultura galega, é dicir, á cultura orixe.

Durante o proceso de cotexo de ambas as versións tamén se localizaron casos de *xeneralización*, coma os seguintes:

Texto orixinal

Páx. 36: Tamén construí un forno, de croios, e arrinquei **millán** para poñerlle darredor.

Páx. 51: Viñan en **facos** pedreses, garnidos con fitas e arrees de trinque, e cubertos de axóuxeres dende a testa ó rabo.

Páx. 53: E detrás dos **malladores** apareceu un fato de ferreiros [...]

Texto autotraducido

Páx. 13: También construí un horno, de piedras, y arranqué **hierbas** para ponerle alrededor.

Páx. 26: Montaban **caballos** tordos, adornados con cintas y monturas nuevas y cubiertos de cascabeles.

Páx. 27: Detrás de los seis **hombres** apareció un grupo de herreros [...]

No primeiro caso, obsérvase o substantivo «millán», definido no *Diccionario enciclopédico gallego-castellano*, como ‘digitaria sanguinal, planta gramínea, que florece de julio a septiembre y crece entre el millo, para el cual es peligrosa’ (*DdD*: s.v.

millan), que se substitúe polo substantivo «hierbas». Así, este cambio considérase unha xeneralización, xa que se substitúe o hipónimo «millán» polo seu heterónimo «hierbas».

O segundo considérase un caso de xeneralización por mor de que o substantivo «faco» defínese no *DRAG* como ‘cabalo ruín e pequeno’, mentres que o substantivo «cabalo» abrangue a toda a especie do mamífero en cuestión, sen facer ningunha distinción de tamaño e cor, entre outras. Proba disto é a definición ofrecida polo *DRAG*: ‘Mamífero perisodáctilo da familia dos équidos, de orellas pequenas e de longa crina no pescozo e no rabo, que se utiliza fundamentalmente como montura’.

No último caso, utilízase o substantivo «malladores» para definir, tal e como indica o *DRAG*, a ‘persoa que participa nos traballos da malla’. No entanto, no TA, este substantivo substitúese por «hombres», sen así concretar a profesión que estes realizan ou algún dos seus trazos identificativos.

Por outra banda, obsérvanse algúns exemplos de *transposición* nestes casos:

Texto orixinal	Texto autotraducido
<i>Páx. 70:</i> O padriño guindaba berros abrouxantes .	<i>Páx. 42:</i> El abuelo lanzaba gritos que aturdían .
<i>Páx. 83:</i> Todo estaba quedo .	<i>Páx. 52:</i> Todo era quietud .
<i>Páx. 33:</i> Era despois de xantar .	<i>Páx. 11:</i> Era después del almuerzo

No primeiro caso, o autor substituíu o adxectivo «abrouxantes» por unha oración subordinada adxectiva de relativo. No segundo caso, o cambio localízase no atributo da oración: substitúese o adxectivo «quedo» polo substantivo «quietud» no TA. No último, o infinitivo «xantar» substituíu o substantivo «almuerzo».

Xa como casos de *compresión lingüística* poden analizarse estes casos:

Texto orixinal	Texto autotraducido
<i>Páx. 33:</i> Un rapaz moi limpiño que come pantrigo, bebe leite con café e non se ten que erguer cedo para levar o gando a pacer.	<i>Páx. 11:</i> Un rapaz muy aseado, que come pan de trigo, toma leche con café y no tiene que madrugarse para ir con el ganado al monte.
<i>Páx. 35:</i> Púxenme a facer moreas de terra. Sempre me gustou xogar coa terra. Estaba morna a da tona; a de máis abaixo gardaba algunha lentura .	<i>Páx. 13:</i> Me puse a hacer montoncitos de tierra. Siempre me gustó jugar con la tierra. La de la corteza estaba caliente, y fresca la de abajo.

Estes exemplos remiten a casos en que o fragmento do TO figura sintetizado no TA; é dicir, estará conformado por un número menor de elementos lingüísticos, mais expresando en todo momento a mesma idea. Así pois, os fragmentos marcados en negriña reflicten o ata agora comentado.

Exemplos da situación inversa, é dicir, de *ampliación lingüística* son:

Texto orixinal	Texto autotraducido
<i>Páx. 82:</i> Os carros de polbo e de viño deixaran fochanca das rodas.	<i>Páx. 51:</i> Las carretas que habían traído el pulpo y el vino dejaron la huella de sus ruedas.
<i>Páx. 88:</i> Meu pai non me deixaba facer os labores da viña, nin arar , pero afixérame a coidar o prado.	<i>Páx. 56:</i> Mi padre no me permitía hacer las labores de la viña ni manejar el arado , pero me había enseñado a cuidar los prados.

Como se pode observar, os fragmentos en negriña pertencentes ao TA están conformados por máis elementos lingüísticos ca os do TO, mais de novo manteñen o mesmo sentido en ambos os casos.

Pola súa vez, son algúns exemplos de *amplificacións* os seguintes casos:

Texto orixinal	Texto autotraducido
<i>Páx. 34:</i> Os pobres de todo que andan polas portas esfarrapados, e ás veces ata rouban patacas ou millo para comer, están mellor.	<i>Páx. 12:</i> Los pobres del todo, los mendigos , que andan de puerta en puerta, cubiertos de harapos, y que a veces hasta roban patatas o maíz para comer, están mejor.
<i>Páx. 81:</i> Pedro chosco rebulíame nos ollos.	<i>Páx. 50:</i> Pedro Chosco, que dicen que es el dios del sueño , me rebullía en los ojos.

Segundo se pode ver, empregáronse amplificacións para explicar algunha palabra ou referente cultural, como é o segundo caso. Esta situación dáse porque se presupón que a audiencia meta, que é diferente da da obra orixinal, posiblemente non coñeza o referente cultural galego «Pedro Chosco».

Pola súa parte, son algúns exemplos de *modulación* os seguintes:

Texto orixinal	Texto autotraducido
<i>Páx. 82:</i> A herba e algunhas matogueiras estaban tripadas.	<i>Páx. 51:</i> La hierba y algunas pequeñas matas estaban aplastadas.
<i>Páx. 83:</i> Eu non sería quen de roubar, pero o que se atopa non é roubo .	<i>Páx. 52:</i> Yo no sería capaz de robar, pero lo que se encuentra no se roba .

Páx. 27: Sede, **sol**, **moxardos**.

Páx. 68: Aquí escoitaban o bombo en calquera souto e deixaban todo para irse de troula, e alí traballaban arreo, sen saber moitas veces **nin cando é domingo**.

Páx. 7: Sed, **calor**, **mosquitos**.

Páx. 41: Aquí escuchaban el bombo en cualquier campo de fiesta y dejaban todo para divertirse, y allá trabajaban seguido, día y noche, sin saber muchas veces **ni cuándo termina la semana**.

No primeiro exemplo obsérvase unha modulación dunha categoría a outra asociada, concretamente do substantivo co sufixo colectivo plural «matogueiras» ao substantivo individual plural correspondente: «matas». Proba disto son as definicións indicadas polo DRAG: 'conxunto espeso de matas ou maleza'. O segundo é un caso de modulación en que se produciu un cambio de estrutura persoal a impersoal. No terceiro, estase ante unha modulación na que o substantivo se substitúe polo efecto que este produce: «sol» por «calor». Ademais, neste mesmo parágrafo, cómpre indicar o cambio léxico-semántico que supón substituír a palabra «moxardos» por «mosquitos»: por unha parte, a primeira palabra defínese no DRAG como 'insecto da familia dos tabánidos do que existen diversas especies de forma parecida á da mosca pero máis grande, que pica os animais e as persoas para chucharlles o sangue'; pola outra, «mosquito» defínese, neste mesmo dicionario, como 'insecto da familia dos culcídidos, do que existen varias especies, de patas longas e delgadas, ás transparentes e trompa recta coa que as femias chuchan o sangue de que se alimentan'. Por todo o comentado, este cambio está conformado por dous substantivos que se substitúen por outros que corresponden a realidades totalmente distintas. Xa no último exemplo, prodúcese un cambio de perspectiva a través dunha formulación distinta da oración. No TO, o suxeito da oración subordinada de relativo é «domingo», mentres que o suxeito da oración no TA é «semana». A pesar da modificación que se indica, o sentido é o mesmo en ambas as dúas versións.

No que respecta ás *adicións* de novo contido da obra autotraducida, velaquí se expoñen algúns dos exemplos máis significativos. De igual forma ca no caso das reducións, obsérvanse adicións de maior ou de menor extensión:

Texto orixinal

Páx. 131: Deprendín axiña. Cando morreu a irmá do perito botei as carreiras e saíronme ben.

Páx. 37: A noite caeu de súpeto sobor do agro. Barullaban os grillos e as ras.

Texto autotraducido

Páx. 94: Aprendí enseguida. Cuando murió la hermana del perito, eché las carreras **en el campanario** y me salieron bien.

Páx. 14: La noche cayó de golpe sobre el campo. Cantaban los grillos y las ranas **emitían su insistente croar**.

No primeiro exemplo, na oración engádese un complemento circunstancial de lugar, polo que no texto autotraducido especificácase o lugar onde Balbino «echa las carreras». Xa no segundo, engádese o sintagma verbal «emitían su insistente croar», especificando así a acción que estas últimas realizaban a diferenza dos grilos.

É preciso sinalar aínda un último caso, no que no TA se engade unha oración que no TO non consta:

Texto orixinal	Texto autotraducido
<i>Non consta.</i>	<i>Páx. 18:</i> Vino hacia mí mostrando los dientes.

Canto a casos de *reescrituras*, resultaron ser moi frecuentes no proceso de autotradución da obra. Estas poden ser un claro exemplo da liberdade que se mencionou anteriormente, pois, segundo xa se observou noutros apartados desta análise, Neira Vilas realizou diversas modificacións que engaden nova información ou diferentes matices que non figuran na obra orixinal. Tanto é así que as reescrituras son un claro exemplo desta condición libre. Algúns casos son:

Texto orixinal	Texto autotraducido
<i>Páx. 76:</i> Un día contou que atopara chorando á muller do ferrador .	<i>Páx. 46:</i> Un día contó que había encontrado llorando a la mujer del veterinario .
<i>Páx. 43:</i> Se o zoqueiro , poño por caso, non pon tino ao que fai, cando ten o fío da macheta ou do xabreiro preto da man, tállase.	<i>Páx. 20:</i> Si un carpintero , pongamos por caso, no presta atención a lo que hace, cuando tiene el filo de la azuela o del cepillo cerca de la mano, se corta.
<i>Páx. 36:</i> Dende o padriño ata meu irmán Miguel, que inda na véspera de irse para América turroume dos pelos porque lle andiven na caixa das ferramentas.	<i>Páx. 13:</i> Desde el abuelo hasta mi hermano Miguel, que aun en la víspera de irse para América me tiró de los pelos porque estuve registrando su caja de herramientas.

Nos dous primeiros casos, Neira Vilas optou por reescribir as profesións dos personaxes que se nomean no fragmento sinalado. Así, nos dous primeiros casos modifícase «ferrador» por «veterinario», dúas profesións totalmente dispares a nivel léxico-semántico. No segundo caso, o feito de modificar as profesións que se sinalan, «zoqueiro» por «carpinteiro», provoca que houbese que modificar os instrumentos empregados por cada profesional segundo corresponda: substitúese «da macheta ou do xabreiro» por «de la azuela o del cepillo». Finalmente, cómpre resaltar unha das modificacións que máis nos chamou a atención no proceso de cotexo das dúas obras:

Neira Vilas parece realizar unha clara reescritura ao cambiar a palabra «padriño» por «abuelo». Esta situación provoca, *a priori*, un cambio a nivel léxico-semántico, debido a que, de acordo co *DRAG*, definiríase *padriño* como ‘aquele que presenta a quen recibe o sacramento da confirmación, do matrimonio, da ordenación e, por excelencia, do bautismo’. Non obstante, cremos que neste exemplo, Neira Vilas traduciu como «abuelo» a forma «padriño» non con aquel significado senón con estoutro recollido tamén no *DRAG*: ‘tratamento que os netos lle dan ao avó, por ser tradición que este fose o patricio de bautizo dos máis vellos’. Considérase, pois, que o uso por extensión de «padriño» como «avó», moi habitual nalgúns zonas de Galicia —ocorre o mesmo co feminino «madríña»—, sería a principal razón pola que utiliza as dúas palabras como sinónimos intercambiáveis nunha e noutra obra.

8. Conclusións

Neste traballo realizouse unha análise lingüística contrastiva da autotradución de Xosé Neira Vilas *Memorias de un niño campesino*. O obxectivo principal foi identificar as modificacións localizadas na obra autotraducida mediante o seu cotexo co orixinal en galego, *Memorias dun neno labrego* (1961). Ademais, sinaláronse e valoráronse as técnicas de tradución e os procedementos empregados.

En primeira instancia, indagouse acerca da disciplina da autotradución e da figura do autotradutor. Púidose constatar que a autotradución é unha práctica habitual desde sempre e queda claro que é unha disciplina na que o autor ten liberdade para introducir modificacións na propia obra.

En segundo lugar, destacou o papel do autotradutor neste proceso, que se caracteriza por actuar como lector e revisor da propia obra. Comprobouse que non existe un perfil de autotradutor homoxéneo. Segundo a clasificación elaborada por Dasilva (2002), existen autores bilingües que deciden autotraducirse para ampliar o mercado; outros que son tradutores de terceiros e que se autotraducen simultaneamente; e, por último, os que, non sendo tradutores profesionais, deciden traducirse. A pesar disto, existen outros que rexeitan esta práctica por temor a caer na reescritura, polo que deciden encomendar a tarefa a tradutores profesionais.

Por suposto, pareceu imprescindible indagar sobre a autotradución en Galicia, que definimos como autotradución intraestatal debido á convivencia existente na nosa comunidade de dúas linguas e dúas culturas. Non quedou dúbida de que é un tipo de autotradución que nada ten que ver coa realizada entre dúas linguas de igual

prestixio, xa que as condicións e o panorama co que os autotradutores teñen que lidar en Galicia son moi distintos.

De acordo con diversos criterios e clasificacións que se tomaron como referencia, conclúese que a obra autotraducida *Memorias de un niño campesino* defínese, ademais de como autotradución intraestatal ou entre literaturas en contacto, como unha autotradución vertical, polo distinto prestixio do que gozan as linguas que interveñen; unha autotradución «rendible», por se traducir dende unha lingua minoritaria a outra con maior proxección; unha autotradución retardada, canto ao momento de produción; unha autotradución autorial, con respecto á autoría; e, por último, unha autotradución transparente, debido a que a obra autotraducida menciona o texto orixinal a partir do que foi autotraducido.

Así mesmo, obtivéronse conclusións xerais para a análise contrastiva que se realizou. En primeiro lugar, no apartado de cambios morfolóxicos, observáronse mudas de número na obra autotraducida. Ademais, foi usual encontrar cambios nos verbos que se substituíron por outros do mesmo modo verbal. Contrariamente, detectáronse en menor medida cambios nos verbos que se substituíron por outros dun modo verbal distinto. No apartado de cambios de carácter sintáctico, observouse que abundan as inversións sintácticas e, en numerosas ocasións, a substitución do determinante artigo dun sintagma nominal polo posesivo correspondente en cada caso. Por último, o apartado de cambios de carácter léxico-semántico resultou ser o máis extenso por localizar nel as modificacións máis substanciais. Atopáronse cambios nas formas verbais que modifican o sentido da oración, algunhas perífrases que foron substituídas polo verbo auxiliado polo que están formadas e viceversa (aínda que en menor medida). No que atinxe aos substantivos, foron notorios os cambios que Neira Vilas incorporou nas que designan plantas, así coma nos referentes culturais relacionados co ámbito rural: estes foron substituídos por outros substantivos que non se corresponden co mesmo concepto. Identificáronse tamén cambios nalgúns adxectivos e substantivos que *a priori* semellan sinónimos, mais, despois de analizar o significado exhaustivamente, conclúese que existen certos matices no significado que anulan esta condición.

Por último, analizouse o tratamento dos antropónimos e dos topónimos. Con respecto aos primeiros, conclúese que a maioría deles mantivéronse na súa forma orixinal, tal e como figura na obra en galego. Nalgún que outro caso hai algún que foi traducido polo autor, así como os referentes culturais que remiten aos santos. Canto aos topónimos, estes mantéñense na maioría dos casos, excepto nun, que optou por traducir. Pola contra, figuran dous topónimos cos que Neira Vilas empregou dúas técnicas de tradución: a especificación e a xeneralización respectivamente.

No relativo ás técnicas de tradución, comprobouse que as catro máis empregadas polo autor foron as reducións, as adicións, as reescrituras e as modulacións.

Polo tanto, pódese concluír con que a obra autotraducida estivo exposta a numerosas modificacións, polo que resultaron afectados os niveis morfolóxico, sintáctico e léxico-semántico. Así, por todo o indicado anteriormente, comprobouse que a autotradución *Memorias de un niño campesino* pode ser definida coma unha obra (re)creadora, de acordo coa clasificación de Oustinoff (2001).

Referencias bibliográficas

- Dasilva, Xosé Manuel (2002): «Competencia bilingüe e autotraducción en Galicia: algúns apuntamentos», en *VIII conferencia internacional de linguas minoritarias. Políticas Lingüísticas e Educativas na Europa Comunitaria*. Santiago de Compostela: Xunta de Galicia, 441-452.
- Dasilva, Xosé Manuel (2009): «Autotraducirse en Galicia: ¿bilingüismo o diglosia?». *Quaderns. Revista de traducció* 16, 143-156. Dispoñible en: <<http://tiny.cc/iqhizd>>. [Consulta do 10/06/2019]
- Dasilva, Xosé Manuel (2011): *La autotraducción transparente y la autotraducción opaca*, en X. M. Dasilva / H. Tanqueiro (dirs.), *Aproximaciones a la autotraducción*. Vigo: Editorial Academia del Hispanismo, 45-67.
- Dasilva, Xosé Manuel (2015): «La opacidad de la autotraducción entre lenguas asimétricas», *Revista Trans* 19, vol. II, 171-182. Dispoñible en: <http://www.trans.uma.es/Trans_19-2/Trans192_A1w.pdf>. [Consulta do 12/06/2019]
- DdD = Santamarina, Antón (coord.): *Diccionario de diccionarios da lingua galega*. Dispoñible en: <<http://sli.uvigo.es/DdD/>>. [Consulta do 09/06/2019]
- DRAE = Real Academia Española (2014): *Diccionario de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros. Dispoñible en: <<https://goo.gl/vR9Uen>>. [Consulta do 09/06/2019]
- DRAG = Real Academia Galega (2012): *Diccionario da Real Academia Galega*. A Coruña. Dispoñible en: <<https://academia.gal/diccionario>>. [Consulta do 11/06/2019]
- Federman, Raymond (1996): *A voice within a voice: Federman Transalting / Translating Federman*. Dispoñible en: <<http://www.federman.com/rfsr2.htm>>. [Consulta do 15/06/2019]
- Galanés Santos, Iolanda (2017a): «Memorias dun neno labrego: a forxa dun longseller», *Madrygal. Revista de Estudios Gallegos* 20 (Núm. especial), 113-126. Dispoñible en: <<http://tiny.cc/3qsidz>>. [Consulta do 17/06/2019]

- Galanes Santos, Iolanda (2017b): «Memorias dun neno labrego: revisitando la literatura de la emigración», *Transfer* 12, 1-28. Dispoñible en: <<http://tiny.cc/dxsidz>>. [Consulta do 19/06/2019]
- Giacomel, Giada (2015): *La autotraducción entre castellano y gallego: «A Esmorga» y «La parranda» de Eduardo Blanco Amor, obras en comparación*. Tesi di Laurea. Università degli Studi di Padova. Dispoñible en: <http://tesi.cab.unipd.it/49943/1/GIADA_GIACOMEL_2015.pdf>. [Consulta do 17/06/2019]
- Grutman, Rainier (1998): «Auto-translation», en Mona Baker (ed.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Londres & Nueva York: Routledge, 17-20.
- Grutman, Rainier (2009): «La autotraducción en la galaxia de las lenguas». *Quaderns: revista de traducció* 16, 123-134.
- López López-Gay, Patricia (2008): *La autotraducción literaria: traducibilidad, fidelidad, visibilidad. Análisis de las autotraducciones de Agustín Gómez-Arcos y Jorge Semprún*. Barcelona: Universidad Autónoma de Barcelona. Dispoñible en: <<http://tiny.cc/tgfidz>>. [Consulta do 13/07/2019]
- Miranda, Xosé (2007): «Problemas da literatura galega: editoriais, críticos, libreiros, xornais...», *A Nosa Terra*, 1253: 23.
- Molina Martínez, Lucía (2006): *El otoño del pingüino: análisis descriptivo de la traducción de los culturemas*. Castellón de la Plana: Publicaciones Universitat Jaume I.
- Neira Vilas, Xosé (2007): *Memorias dun neno labrego*. A Coruña: Edicións do Castro.
- Neira Vilas, Xosé (2009): *Memorias de un niño campesino*. España: Kalandraka.
- Oustinoff, Michaël (2001): *Bilinguisme d'écriture et auto-translation. Julien Green, Samuel Beckett, Vladimir Nabokov*. París: L'Harmattan.
- Oustinoff, Michaël (2003): *La traduction*. Paris: PUF, coll. «Que sais-je?».
- Parcerisas, Francesc (2007): «Idéologie et autotraduction entre cultures asymétriques», *Atelier de traduction* 7, 111-119. Dispoñible en: <<http://www.atelierdetraduction.usv.ro/ro/revista/REVISTA%207.pdf>>. [Consulta do 13/07/2019]
- Popovič, Anton (1976): *Dictionary for the Analysis of Literary Translation*. Edmonton: Department of Comparative Literature, The University of Alberta.
- Raigame (2011): «Entrevista con Xosé Neira Vilas», *Raigame. Revista de arte, cultura e tradicións* 35, 10-15.
- Ramis, Josep Miquel (2013): «La autotraducción y el difícil encaje de sistemas literarios en contacto». *Eu-topías. Revista de interculturalidad, comunicación y estudios europeos*, vol. 5. Dispoñible en: <<http://tiny.cc/qzgidz>>. [Consulta do 22/07/2019]
- Recuenco Peñalver, María (2011): «Más allá de la traducción: la autotraducción», *TRANS: revista de traductología* 15, 193-208. Dispoñible en: <<http://tiny.cc/olgidz>>. [Consulta do 18/06/2019]

- Recuenco Peñalver, María (2013): *Traducción y autotraducción: El caso de Vasilis Alexakis*. Málaga: Universidad de Málaga. Disponible en: <<http://tiny.cc/i3gidz>>. [Consulta do 11/06/2019]
- Santoyo, Julio César (2002): «Traducciones de autor: una mirada retrospectiva». *Quimera: Revista de literatura* 210, 27-32.
- Santoyo, Julio César (2005): «Autotraducciones: Una perspectiva histórica», *Meta*, vol. 50, 3, 858-866. Disponible en: <<http://tiny.cc/hzeidz>>. [Consulta do 14/07/2019]
- Tanqueiro, Helena (1999): «Un traductor privilegiado: el autotraductor». *Quaderns: Revista de traducció* 3, 19-27. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona. Disponible en: <<http://tiny.cc/swfidz>>. [Consulta do 12/08/2019]
- Villena, Miguel Ángel (2006): «Autores con dos lenguas, ¿traducir o reescribir?», *El País*, «Babelia» (28/10/2006). Disponible en: <<https://cutt.ly/ir3xHh1>>. [Consulta do 11/08/2019]

Cumieira. Cadernos de investigación da nova Filoloxía Galega é unha publicación do Departamento de Filoloxía Galega e Latina da Universidade de Vigo que recolle traballos académicos dos novos investigadores e investigadoras no ámbito da Filoloxía Galega.

Neste vol. 5 poden lerse traballos sobre o Simbolismo en Rosalía de Castro, sobre autotradución, sobre esquemas sintáctico-semánticos de verbos, sobre a formación neolóxica de palabras e sobre a dispoñibilidade léxica.